

УДК 811.06

ВПЛИВ ЕМОЦІЙ НА ЕКОЛОГІЧНІСТЬ СПІЛКУВАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ)

Киселюк Н.П.

Луцький національний технічний університет

Стаття присвячена дослідженню взаємодії двох відносно нових галузей лінгвістики – емотіології та еколінгвістики, що уможливило вивчати мову і мовлення крізь призму новітньої наукової течії – емотивної еколінгвістики. Доводиться, що емоції безпосередньо впливають на вибір адресантом засобів мовлення, які, в свою чергу, впливають адресата і мотивують його на соціальне конструювання або соціальну деструкцію. Екологія мови визначається, людьми, які її використовують як основний засіб комунікації. Екологічність комунікації полягає у дотриманні комунікативних етичних та емотивних норм користування мовою. Мовленнєві висловлення є екологічними, якщо вони спрямовані на успішність комунікації, та неекологічними, якщо вони орієнтовані на конфлікт і деструкцію.

Ключові слова: емотивна еколінгвістика, емоції, екологія спілкування, вибір мовних засобів, етичне спілкування, соціальна кооперація, соціальна деструкція, екологічні/неекологічні висловлення.

Починаючи з другої половини минулого століття, лінгвістика відіграє центральну роль у системі наук. Вона об'єднала навколо себе цілу низку дисциплін і, таким чином, сама стрімко перетворилась на загальнонаукову дисципліну. Саме такому підходу до сучасної науки про мову ми завдячуємо виникненню численних новітніх наукових течій, у назві яких присутній термін «лінгвістика»: психо-, прагма-, соціо-, когнітивна, комунікативна, емотивна, комп'ютерна тощо. Останнім часом особливої популярності набуває еколінгвістика.

Уперше термін «екологія» запровадив німецький біолог Е. Геккель у 1866 році для позначення науки про організацію взаємовідносин між рослинами та тваринами організмами та їхнім навколишнім середовищем [8, с. 9]. У ХХ столітті об'єктом екології стало раціональне природоохористування та охорона живих організмів.

Зважаючи на техногенні руйнівні умови сучасної цивілізації, актуальною та нагальною є потреба рятувати не лише людину, як живу істоту та представника цієї цивілізації, але і її мову. Підтвердженням цього є чисельні праці лінгвістів стосовно лінгвоциду, функції знищення мови, псування мови як такої [5, с. 43]. А отже – поява такого поняття, як «екологія мови» («еколінгвістика»), уперше введеного англійським дослідником Е. Хаугеном [9, с. 325], є сьогодні **нагальним та актуальним**.

Згідно з Е. Хаугеном, цариною дослідження еколінгвістики є взаємодія мови та її оточення (environment). Під оточенням науковець розуміє суспільство, яке використовує мову як одну зі своїх знакових систем. Оскільки мова існує лише у свідомості її користувачів, то її функція полягає у встановленні відносин між користувачами та їхнім соціальним та природним оточенням. Екологія мови визначається, передусім, людьми, які цю мову вивчають, використовують та передають іншим як основний засіб комунікації [9, с. 325].

Екологічний підхід не обмежується лише дослідженням мови, він все активніше розширює сферу свого впливу. Сьогодні говорять про екологічну культуру в цілому, в екологічному мисленні [2, с. 70] та екологічній свідомості [5, с. 58]. Споконвічне лінгвістичне питання «Мова та Су-

спільство» набуває нового звучання і відкриває безліч питань в плані прагматики комунікації. Одним з таких питань є роль емоцій у взаємодії мови та суспільства.

Тож, **мета нашої роботи** – дослідити взаємодію еколінгвістики та емотіології, а також проаналізувати вплив емоцій на екологічність спілкування. **Матеріалом дослідження** слугували фрагменти англомовного політичного дискурсу з офіційного інтернет-видання INDEPENDENT та художнього дискурсу, взятого з твору сучасного американського письменника А. Bernays.

Слово є потужною енергетичною сутністю, що впливає на свідомість, волю людини і мотивує її на соціальне конструювання або соціально-деструкцію. Вплив слова, особливо емоційно-експресивно-оцінного (тобто емотивного), на фізичний та емоційний стан людини доведено фізіологами і психоневрологами. Як зазначає А. В. Пузирьов, відправляючи в простір негативні думки, негативно забарвлені слова, ми послаблюємо себе, обираємо саморуйнівний тип поведінки і, самі того не усвідомлюючи, беремо активну участь у саморозпаді [3, с. 77-89].

Становлення емотивної еколінгвістики передувало звуження об'єктів дослідження екології та емотіології до рівня вивчення характеру інформаційного середовища (позитивний або негативний), засобів її мовної репрезентації і місця емоцій у відображенні інформації. Так, об'єктивна інформація може відображати і позитивні, і негативні події, коли така об'єктивна передбачає еталонну знеособлену констатацію подій. Аналогічно існують позитивні і негативні емотиви.

Таким чином, до проблемного поля емотивної еколінгвістики належать не лише естетичність і етичність спілкування, але і спрямованість на шкоду або користь для психологічного, а іноді і для фізичного стану людини. Предмет еколінгвістики розширюється з мовноохоронної до здоров'яохоронної (терапевтичної) функції. Посилання на останню знаходимо в численних творах письменників, поетів, філософів, які намагаються загострити увагу на тому, як вибір слова впливає на людину, підносячи або принижуючи її, руйнуючи чи будуючи її сутність. Одне необережне слово може призвести до конфлікту різного масштабу. У підсумку, мова ненависті, агресії, ворожнечі

не є характеристикою інформаційного середовища, а виступає в ролі каталізатора культивованої в людини деструктивності. Така мова свідчить про деградаційні процеси, що відбуваються у свідомості людини, послаблюють її фізично, психічно і ментально. Негативні емоції учасників комунікації формують конфліктні комунікативні ситуації. З іншого боку, конфліктні ситуації, завдяки своїй негативній енергетиці, стимулюють негативні емоції комунікантів [1, с. 162].

У процесі спілкування людина щоденно вирішує велику кількість комунікативних завдань. Спілкуючись, вона прагне проінформувати, переконати, попросити, погодитися, вона вимагає, заперечує, ділиться думками та оцінками [4, с. 181]. Відповідно до своєї інтенції мовець не лише відбирає певні факти, але й подає їх у певному світлі, він відповідно організовує своє мовлення та відбирає мовні засоби.

Емоції є засобом впливу на людину, тому негативні емотиви мовця проєктують негативні реакції реципієнта, і, як наслідок, призводять до виникнення різноманітних негативних емоційних станів, таких як занепокоєння, гнів, страх тощо. Яскравим прикладом продукування соціальної деструкції можна вважати промови політиків, комунікативний стиль яких визначається їхнім емоційним інтелектом, громадянською позицією, та актуалізацією емоційних валентностей в емотивних мовленнєвих одиницях, які вони використовують у своїх виступах.

Так, наприклад, як зазначає інтернет-видання *The Telegraph*, у своїй першій промові до Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй президент Дональд Трамп заявив, що Північна Корея становить найбільшу загрозу для світу, з явним нехтуванням міжнародним правом:

President Donald Trump has delivered a stern warning to North Korea in his first speech to the United Nations general assembly – telling Kim Jong-un that «Rocket Man is on a suicide mission» and threatening the «total destruction» of his country should he attack the US.

The US president told the packed general assembly chamber that North Korea posed the greatest threat to the world with its flagrant disregard for international law (<http://www.telegraph.co.uk/news>).

При цьому мовець використовує таку негативно забарвлену лексику як «місія самогубства», «найбільша загроза», «тотальне знищення», «кричуща неповага». Наслідком таких промов стали ворожі стосунки між двома ядерними державами та загроза світової війни.

Як пише наступне видання, *Independent*, у своїй промові в Організації Об'єднаних Націй Дональд Трамп називає державу Іран «вбивчим режимом»:

Donald Trump says that Iran is a «murderous regime» and that the nuclear deal negotiated by his predecessor with the country is an «embarrassment. (<http://www.independent.co.uk/news>).

У результаті цієї промови, уряд Ірану заявив про те, що він змусить Америку заплатити «високу ціну», за подібні «ворожі зауваження»:

The Iranian government has warned that would force America to pay a «high cost»... for his hostile remarks (<http://www.independent.co.uk/news>).

Вищенаведені приклади є яскравою ілюстрацією вербалізації емоційного та екологічного інтелекта конкретного політика. Наявність таких негативних емотивів, як «вбивчий режим», «ворожі зауваження» характеризують комунікацію в цілому як неекологічну та деструктивну. Це, у свою чергу характеризує політичні відносини між цілими державами як неприязні і навіть ворожі.

Отже, зважаючи на вищенаведені приклади, можемо зробити висновок про те, що негативно забарвлена емотивна лексика здатна чинити потужний вплив на середовище (політичне, соціальне, економічне) не лише певної конкретної людини, але й цілих держав, набуваючи глобальних масштабів. Це означає, що суб'єктивне відображення інформації з акцентом на позиції, обраній адресантом, впливає на прагматику спілкування. Мовцеві слід звертати увагу на мовні засоби представлення інформації, вибір яких підпорядковується його емоціям. Саме від того, яка емоційна домінанта обирається адресантом, залежить реакція адресата, яка може приймати форму як конструктивного, так і деструктивного емоційного резонування. Від емоційного резонування суб'єктивної інформації залежатиме напрям рефлексії адресата, а також характер його дій і вчинків.

Емоції визначають світосприйняття людиною дійсності, а їх переживання неодмінно супроводжується соматичними коррелятами. Відповідно, і слово, що категоризує ту чи іншу емоцію, також не позбавлене свого впливу не лише на процес спілкування, а й на фізичний стан комунікантів. Зважаючи на вищесказане, можемо зробити висновок про те, що екологічність комунікації полягає у дотриманні комунікативних етичних та емотивних норм користування мовою. Етикетні висловлення утворюють ритуальні комунікативні знаки, тобто індексальні одиниці, що виникають в абсолютно однаковій формі в одних і тих самих умовах. Головне їх завдання – установлення позитивних взаємозв'язків між комунікантами [1, с. 163]. Характерними їхніми ознаками є те, що вони формують своєрідну етикетну рамку спілкування, виконуючи комунікативну й апелювативну функції – встановлення, продовження чи завершення контакту між учасниками спілкування. Так, реагуванням на вдячність виступають висловлювання: *It's a pleasure / My pleasure*, наприклад: *Thanks for your call – My pleasure*, формули привітання або висловлення задоволення типу *Pleasure!; It's a pleasure; My pleasure!*

На думку В. І. Шаховського та Н. Г. Солодовнікової, одним з принципів емотивної лінгвоекнології є позиція, згідно якої користувачам мови слід інтерпретувати соціокультурні контексти у термінах позитивного домінування, оскільки різноманітні комунікативні та емотивні варіанти мови дозволяють реалізувати функцію глорифікації (піднесення мовою) [7]. Використання такої лексики підвищує самооцінку учасників комунікації і є запорукою успішного спілкування. Гарне мовлення комунікантів свідчить про етичність комунікативного стилю, суть якого полягає у підвищенні самооцінки усіх партнерів спілкування, а не у приниженні інформацією [5, с. 40-45]. У цьому й полягає суть емотивної еколінгвістики.

Увага до співрозмовника – це одна зі стратегій англійської ввічливості. На нашу думку, емоційні оцінні репліки і, передусім, компліменти є своєрідними комунікативними подарунками, якими обмінюються англійські комуніканти (*You look smashing! / Cool dress! / You're so smart! / He's absolutely fantastic!*). Оскільки таке спілкування має позитивну емотивність, то можна стверджувати, що воно є екологічним.

Аналізуючи етикетні висловлення із семами 'happy', 'glad', ми дійшли висновку, що не всі вони є виразниками радості, оскільки супутні їм екстралінгвістичні елементи свідчать, що їх вживання викликане вимогами національно-культурної специфіки мовленнєвої поведінки, а не емоціями. Наприклад:

Then Ed Fromme bustled out of his office and rushed up to him with a false smile masking

his true feeling – whatever they might be. «Glad you're here,» he said (Bernays, p. 241).

Мета обраної мовцем стратегії – не вираження емоції, а гармонізація спілкування, демонстрація спільності поглядів, почуттів, ставлень тощо.

Зважаючи на вищесказане, можемо зробити висновок про те, що гармонізація спілкування нерозривно пов'язана з мовленнєвим етикетом. Таким чином, усі мовленнєві висловлення є або екологічними, тобто спрямованими на успішність комунікації та досягнення певної кооперації у спілкуванні, або неекологічними, орієнтованими на конфлікт і деструкцію. А це означає, що учасникам комунікації слід ретельніше ставитися до вибору екологічних або неекологічних висловлень, оскільки це безпосередньо впливає на позитивну чи негативну емоційність спілкування.

Список літератури:

1. Киселюк Н.П. Вплив емоційності на екологію комунікації (на матеріалі сучасного англомовного дискурсу) / Н. Киселюк // Наукові записки. Серія філологічна. – Острого: Видавництво НаУ «Острозька академія». – Вип. 64, ч. I. – 2017. – С. 160-163.
2. Полухин А.А. Современное языкознание и экологическое мышление / А.А. Полухин // Опыты – 2008: сборник научных работ преподавателей и студентов факультета филологии: Научное издание / [сост. Н.Н. Димитрова]. – СПб: РИО ГПА, 2009. – С. 65-73. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://ecolinguistics.ru/doc/mat42.doc> – Назва з екрана.
3. Пузырёв А.В. Лингвэкология (эколингвистика) с точки зрения субстратного подхода к языку / А.В. Пузырёв // Эмотивная лингвэкология в современном коммуникативном пространстве. – Волгоград: Изд-во ВГСПУ «Перемена», 2013. – С. 77-89.
4. Семенюк І.С. Базові поняття комунікативної лінгвістики (лінгвокогнітивний аспект) / І.С. Семенюк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2008. – № 42. – С. 181-184.
5. Шаховский В.И. Унижение языком в контексте современного коммуникативного пространства / В.И. Шаховский // Мир русского слова. – 2007. – № 1-2. – С. 40-45.
6. Шаховский В.И. От лингвистики эмоций к лингвэкологии / В.И. Шаховский // Язык и мышление: Психологические и лингвистические аспекты: Материалы 10-й междунар. науч. конф. – Ульяновск, 2010(а). – С. 57-59.
7. Шаховский В.И., Солодовникова Н.Г. Лингвэкология: объект, предмет и задачи / В. Шаховский, Н. Солодовникова. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: URL: <http://uapryal.com.ua/training/shahovskiyv-i-solodovnikova-n-g/> (Дата звернення: 15.12.14).
8. Čustović H., Kovačević Z., Tvica M. Rural Ecology / H. Čustović, Z. Kovačević, M. Tvica. – Sarajevo: Faculty of Agricultural and Food Sciences, 2013. – 261 p.
9. Haugen E. The Ecology of Language / E. Haugen. Stanford: Stanford University Press, 1972. – 366 p.

Список ілюстративного матеріалу:

1. The Independent | News | UK and Worldwide News | Newspaper – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.independent.co.uk/news>.
2. Bernays A. Professor Romeo / A. Bernays. – N. Y.: Penguin Books, 1990. – 277 p.

Киселюк Н.П.

Луцкий национальный технический университет

ВЛИЯНИЕ ЭМОЦИЙ НА ЭКОЛОГИЧНОСТЬ ОБЩЕНИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ СОВРЕМЕННОГО АНГЛОЯЗЫЧНОГО ДИСКУРСА)

Аннотация

Статья посвящена исследованию взаимодействия двух относительно новых отраслей лингвистики – эмотиологии и эколингвистики, результатом взаимодействия которых стало изучение языка и речи сквозь призму новейшего научного течения – эмотивной эколингвистики. Доказывается, что эмоции непосредственно влияют на выбор адресантом речевых средств, которые, в свою очередь, влияют на адресата, мотивируя его на социальное созидание или социальную деструкцию. Экология языка определяется людьми, использующими этот язык как основное средство общения. Экологичность коммуникации состоит в соблюдении коммуникативных этических и эмотивных норм использования языка. Речевые высказывания являются экологичными, если они ориентированы на успешность коммуникации, и неэкологичными, если они направлены на конфликт и деструкцию.

Ключевые слова: эмотивная эколингвистика, эмоции, экология общения, выбор речевых средств, этическое общение, социальная кооперация, социальная деструкция, экологические/неэкологические высказывания.

Kyseliuk N.P.

Lutsk National Technical University

INFLUENCE OF EMOTIONS ON ECOLOGY OF COMMUNICATION (BASED ON MODERN ENGLISH DISCOURSE)

Summary

The article deals with studying interaction of two relatively new linguistic branches – emotiology and ecolinguistic and the latest scientific trend – emotive ecolinguistics which investigates influence of speech and language on the human through the lens of emotions. It is proved that emotions affect greatly the choice of addresser's speech means, which, in their turn, affect the recipient, stimulating his social creativity or social degradation. The ecology of language is determined by people who use language as a primary means of communication. Ecological compatibility of communication is the kind of communication where ethical and emotive principles of language use are observed. Verbal statements are considered to be environmentally friendly if they are focused on communicative success, and environmentally unfriendly if they are focused on conflict and destruction.

Keywords: emotive ecolinguistics, emotions, ecology of communication, choice of verbal means, ethic communication, social cooperation, social destruction, environmentally friendly/unfriendly phrases.